

Toimintarajoitteiset ihmiset väestötutkimuksissa

Tietopohjaa kehittämässä

Soveltavan liikunnan symposium
Webinaari 3.9.3030

Päivi Sainio
3.9.2020

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Esityksen sisältö

1. Väestötutkimukset tilastotiedon tuottajana toimintarajoitteisuudesta
2. Toimintarajoitteisuuden mittaaminen
3. Esimerkkejä tiedon erittelystä toimintarajoitteisuuden mukaan
4. Tiedon saatavuus
5. Tietopohjan ja tilastoinnin kehittäminen

Mitä tietoa väestötutkimukset tuottavat?

YK:n vammaissopimus edellyttää seurantatietoa vammaisten ihmisten tilanteesta:

- mahdollistaa vertailun ei-vammaisten kanssa
- kattaa eri elämänalueet
- on riittäväällä tavalla eriteltyä (sukupuoli, ikä, vammaisryhmät tai toimintarajoitteen luonne, etninen alkuperä ym.)

=> **Väestötutkimukset tiedon lähteenä**

Väestötutkimus = koko väestöä edustavat haastattelu-, kysely- tai terveystarkastustutkimukset tai niiden yhdistelmä

Väestötutkimukset

Monitorointi:

- terveys, hyvinvointi, elintavat (mm. liikunta), palvelut, elinolot, ym.
- toimintarajoitteiden yleisyys ja muutokset

Tiedon erittely (disaggregation):

- verrataan jonkin väestöryhmän tilannetta muuhun väestöön
- toimintarajoitteisten ja muun väestön vertaaminen tuottaa tietoa yhdenvertaisuudesta ja eriarvoisuudesta

Toimintarajoitteisuuden mittaaminen väestötutkimuksissa

- Tiedon erittely edellyttää, että väestötutkimuksissa on mukana toimintakykyä mittaavia osioita
- Toimintakyky on moniulotteinen:
 - mittareita on runsaasti
 - tutkimuksen laajuus ja fokus määrittävät, kuinka paljon kysymyksiä mahtuu mukaan, yleensä hyvin rajallisesti
- Lyhyitä kysymyssarjoja väestötutkimuksia varten ovat kehittäneet erityisesti Washington Group on Disability Statistics ja Euroopan Unioni (EURO-Reves)

Washington Group on Disability Statistics (WG)

- YK:n Tilastokomitean alainen ryhmä, johon kuuluu n. 135 jäsenvaltiota (lähinnä Tilastokeskuksia, Suomesta THL) ja kv. organisaatioita
- 2000-luvun alusta kehittännyt väestötutkimuksiin ja väestölaskentoihin soveltuvia toimintakyvyn kysymyssettejä, joilla toimintarajoitteiset ihmiset voidaan tunnistaa:
 - WG Short Set (6 kysymystä)
 - WG Short Set Enhanced
 - WG Extended Set
 - Child Functioning Module yhdessä UNICEFin kanssa
 - THL / Päivi Sainio on yhteystaho

WG Short set (lyhyt kysymyssarja aikuisille)

Onko teillä vaikeuksia (ei vaikeuksia, vähän vaikeuksia, paljon vaikeuksia, en pysty lainkaan)

- **nähdä** (jos käytätte silmälaseja tai piilolinssejä arvioikaa näkökykyänne niiden kanssa)
- **kuulla** (jos käytätte kuulolaitetta, arvioikaa kuuloanne sen kanssa)
- **kävelemisessä** tai **portaiden kulkemisessa**
- **muistamisessa** tai **keskittymisessä**
- (itsestä huolehtimisessa kuten) **peseytymisessä tai pukeutumisessa**
- **kommunikoida** omalla kielellänne niin, että ymmärrätte muita ja muut ymmärtävät teitä?

Toimintarajoite: jollain ulottuvuudella paljon vaikeuksia tai ei pysty

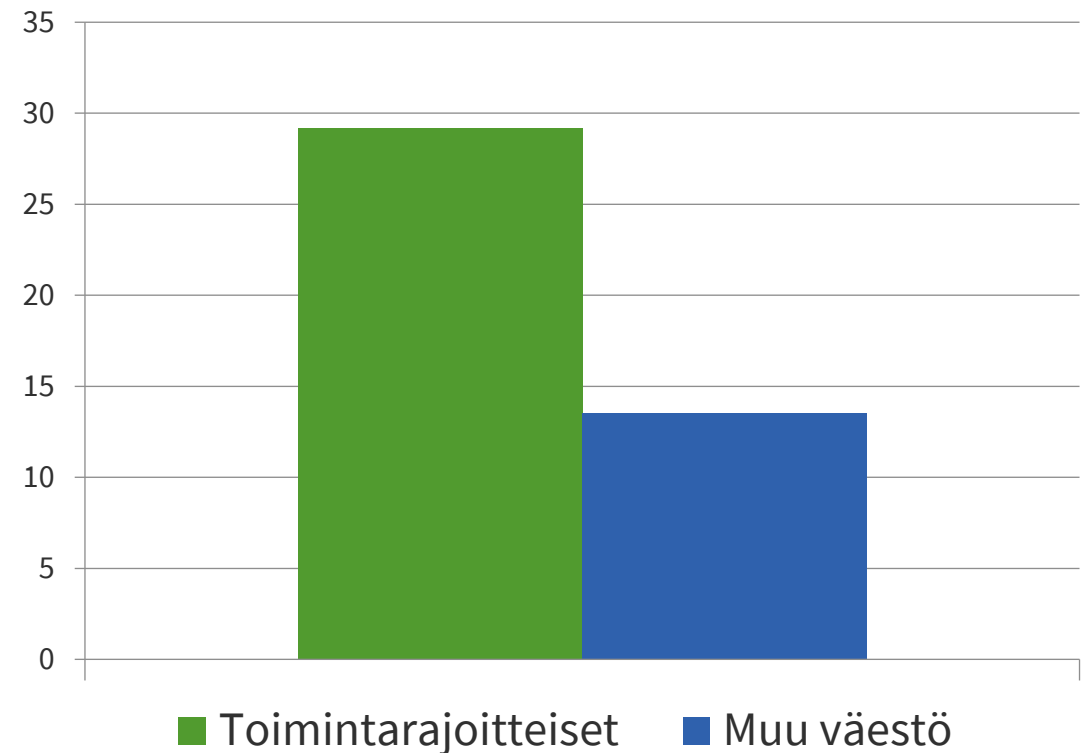
Esimerkki: tyydyttymätön lääkäripalvelun tarve toimintarajoitteisuuden mukaan

- Toimintarajoite^{*)} erittelymuuttujana
- Verrataan tyydyttymätöntä lääkärihoidon tarvetta toimintarajoitteisilla ja ei-rajoitteisilla ihmisillä

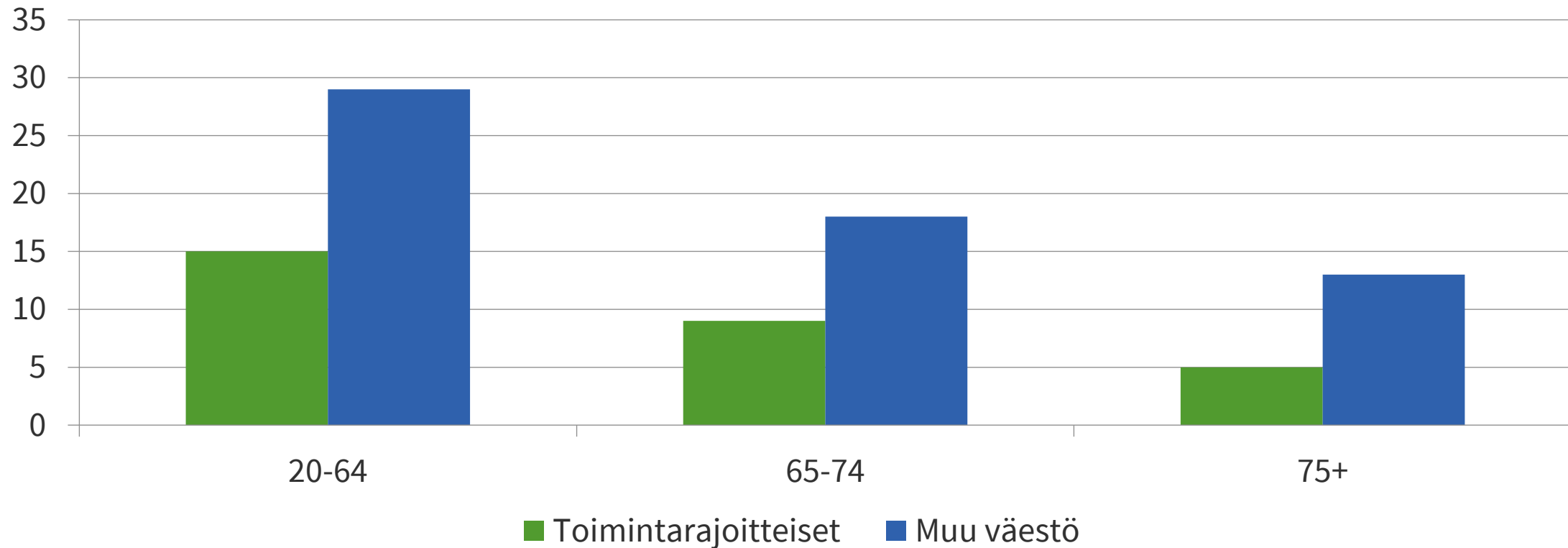
^{*)}Toimintarajoite: suuria vaikeuksia tai ei pysty näkemisessä, kuulemisessa, kävelyssä tai muisti, keskittymiskyky tai oppiminen huono tai erittäin huono

Lähde: FinSote 2017-2018, Sainio ym. 2018

Ei saanut tarvitsemaansa lääkäripalvelua

Säännöllistä kuntoliikuntaa harrastavien osuus, %, 20+-vuotiaat, FinSote 2017-18

Vapaa-ajan liikunta: niiden osuus, jotka harrastavat kuntoliikuntaa useita tunteja viikossa

Toimintarajoite: suuria vaikeuksia tai ei pysty näkemisessä, kuulemisessa, kävelyssä tai muisti, keskittymiskyky tai oppiminen huono tai erittäin huono

Toimintarajoitteiden mukaan eritellyn tiedon saatavuus

- Tietoa on toimintarajoitteen mukaisesti eriteltynä on saatavissa, jos väestötutkimus sisältää
 - a) toimintakyky-kysymykset
 - THL:n aikuisväestöä koskevat terveyst- ja hyvinvointitutkimukset (FinSote, FinTerveys, Eurooppalainen terveysthaastattelu), lasten ja nuorten tutkimukset (Kouluterveyskysely, FinLapset), useat väestöryhmittäiset tutkimukset (ulkomaalaistaustainen väestö, romaniväestö)
 - Tilastokeskuksen toteuttamat EU:n sosiaalikeskelyt (Tulot ja elinolot, Ajankäyttö, jatkossa myös Työvoimatutkimus)
 - b) mittarit vastemuuttujille (esim. liikunta)

Toimintarajoitteiden mukaan eritellyn tiedon saatavuus

- Eriteltyä tietoa ei löydy systemaattisesti sähköisistä tulospalveluista tai tilastotietokannoista
- Poikkeuksia:
 - Kouluterveyskyselyn tulospalvelu:
https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk3/summary_toimintakyky1
(esim. tunnin päivässä liikkuvien osuudet)
 - Eurostatin tietokanta: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
- Muita tietolähteitä: raportit, julkaisut, artikkelit ym.
 - Edellyttää aineistojen analysointia

Tietopohjan ja tilastoinnin kehittäminen

- Väestötutkimusten
 - sisällön kehittäminen: mitä asioita on keskeistä seurata => pätevät ja yhtenäiset mittarit
 - toteuttamisen kehittäminen: saavutettavuus ja osallistumisaktiivisuus
 - sähköiset tulospalvelut, tietokannat => erittely toimintarajoitteisuuden mukaan
- Tutkimus: aineistojen analysoinnilla monipuolisempi kuva
- Yhteistyö!

Julkaisuja

Kanste O, Sainio P, Halme N, Nurmi-Koikkalainen P. Toimintarajoitteisten nuorten hyvinvointi ja avun saaminen – toteutuuko yhdenvertaisuus. THL, Tutkimuksesta tiiviisti 24/2017

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-838-8>

Kanste O, Sainio P, Halme N, Nurmi-Koikkalainen P. Erilaisia toimintarajoitteita kokevien nuorten hyvinvointi ja kasvuympäristön turvallisuus. THL, Tutkimuksesta tiiviisti 24/2018

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-156-0>

Kanste O, Halme N, Sainio P. Tyydyttämätön tuen ja avun tarve toimintarajoitteisilla ja muilla nuorilla koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2019: 56: 3–14.

Kivelä J, Nurmi-Koikkalainen P, Ristikari T, Hiekkala S 2019: Liikkumisrajoitteiset nuoret Suomessa. THL, Työpaperi 19/2019

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-344-1>

Ng K, Sainio P, Hui Ping SIT C. Physical activity of adolescents with and without disabilities from a complete enumeration study (n=128,803): School Health Promotion Study 2017. *Int. J. Environ. Res. Public Health* 2019, 16(17), 3156;

<https://doi.org/10.3390/ijerph16173156>

Sainio P, Parikka S, Pentala-Nikulainen O, Ahola S, Aalto A, Muuri A, Martelin T, Koskela T, Koskinen S. Toimintarajoitteisten ihmisten kokemuksia terveyspalveluista. Kirjassa: Kestilä L ja Karvonen S. Suomalaisten hyvinvointi 2018.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-256-7>

Nurmi-Koikkalainen ym. Tietoa ja ja tietotarpeita vammaisuudesta. Analyysiä THL:n tietotuotannosta, THL Työpaperi 38/2017

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-946-0>

Nurmi-Koikkalainen ym. Tiekartta systemaattiselle tiedonkeruulle vammaispalveluissa, THL. Työpaperi 12/2020.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-479-0>

Nettilinkkejä

FinTerveys -tutkimus: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kansallinen-finterveys-tutkimus> Tulospalvelu: <http://www.terveytemme.fi/finterveys/>

FinSote-tutkimus: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/finsote-tutkimus>, Tulospalvelu: <http://www.terveytemme.fi/finsote/index.html>

Kouluterveyskysely, School Health Promotion Study: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely>. Tulospalvelu: <https://thl.fi/kouluterveyskysely/tulokset>, toimintarajoitteen mukaiset tulokset: https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk3/summary_toimintakyky1

THL: TOIMIA-tietokanta, www.toimia.fi, toimintakyky-aihesivut: <https://thl.fi/fi/web/toimintakyky>

Washington group on Disability statistics: <http://www.washingtongroup-disability.com/>

United Nation's Disability Statistics Data Portal: <https://unstats.un.org/unsd/demographic-social/sconcerns/disability/statistics/>

UNICEF, Children's Functioning Module: <https://data.unicef.org/topic/child-disability/module-on-child-functioning>

Eurostat, Disability database: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (tuloksia löytyy osallistumisrajoitteen (GALI-indikaattori) mukaisesti eriteltynä)